

Надія КУЧЕР, 1950, м. Тернопіль, Україна

НЕСПОДІВАНА ІСТОРІЯ

2010 рік. Червень. В чистій ошатній палаті сільської німецької лікарні я прислухаюсь до розмови моїх сусідок. Як завжди це цікаво, тим більше для журналіста, хоча нині я пацієнтка на лікуванні...

Не дивуйтесь, що в невеличкому селі Ілавче Теребовлянського району, що на Тернопільщині, є німецька лікарня. Річ в тім, що її заснували і багато років опікують наші дорогі друзі з міста Білефельд, що в землі Північний Рейн–Вестфалія. Лікар молодий фахівець вищої категорії, персонал теж професійний. Всі українці.

Тож слухаю розмову моїх сусідок, що згадують минуле. Зачепилося мені дивне ім'я Майко, про якого йшлося.

- А пригадуєш, Зоню, як приїжджав Майко до Влодка Процака?
- А як же! Не один раз з ним гомоніла.

Незвичне ім'я Майко. Я поцікавилася хто він, цей чоловік? Мені відповіли, що той, кого в селі пам'ятають як Майко є Майер Ротман з дуже цікавою долею...

Століттями в селах і містечках Галичини співіснували три громади: українська, польська і єврейська. При всіх відмінностях, національних і релігійних, завжди знаходили спільну мову, часто родичалися. Галицька земля була для всіх них рідною і святою. Коли ж влітку 1941 року прийшла сюди біда з Заходу, все відразу змінилося. Євреї почали зникати не куди-небудь, а їх вивозили в певні місця, де цілеспрямовано знищували. З Ілавче і старих, і малих повезли в містечко Скалат, близько якого знаходились давні каменоломні. Молодих хлопців, таких як Майко, змусили рити глибокі ями. Через них перекидали дощані містки, на які

ставили людей, що їх розстрілювали. Могили були готові. Так на очах у Майко загинули тато, мама і менша сестричка та інші односельці.

Хлопці добували камінь під акомпанемент кулеметних черг, добре розуміючи, що їм один вихід, коли ослабнуть – на ті дерев'яні містки над глибокою ямою. А як може змиритися з цим юність, що тільки почала розквітати. Вони втекли втрюх, Майко і ще два юнака. Довго блукали лісами голодні та залякані. Тоді один з хлопців сказав:

- Чекайте мене. Тут недалеко село. Ми сюди колись їздили на базар. Піду, може хліба роздобуду. Якщо не вернусь – ідіть звідси. Рятуйтеся.

Чекали два дні і одну ніч. Потім вирішили повертатися кожен у своє рідне село. Хай буде, що буде.

Стояла тепла червнева ніч. З крайньої хати, що над сільським ставом вийшов чоловік, запалив самокрутку і почув чийсь плач. Гіркий і повний відчаю. Швидко пішов в той бік і побачив худого, знесиленого хлопця.

- Господи, це ж Майко?! Майко Ротман! Звідки ти? Тихше, тихше не плач. Скоренько іди за мною.

Володимир Процик привів юнака в свою хату, де разом зі своєю дружиною-полькою переховував хлопця. Влітку Майко сидів на горищі і тільки вночі виходив на свіже повітря, а осінь і зиму жив в корівнику. Добрий хазяїн вирив під коровою яму, щоб можна було в ній сидіти, зверху яму накривали дошками і присипали сіном. Зрідка його виводили на вулицю. Володимир стриг йому нігті, волосся, щоб не заводилися воші, купав. Так прожив Майко літо і осінь 1943-го, зиму і весну 1944-го. Як це вдалося, знали тільки його милосердні хазяї, які добре розуміли, що якщо хтось визнає і видасть – смерть!.. Мої палатні сусідки, які оповідали цю історію, казали, що люди таки знали, де переховується Майко, але ніхто не взяв гріха на душу.

В кінці березня 1944 року в Ілавче увійшла Червона армія. Танки, танки, танки, солдати з автоматами. Їх було так багато! Тоді Володимир Процик вивів Майко зі схованки, дав йому хліба і сказав: «Іди до них, там твій порятунок». Міцно обійняв юнака і той пішов, щоби повернутися в Ілавче уже за інших обставин.

Продовження цієї історії оповіла мені тут же в Ілавче Марія Володимирівна Процик-Протасевич, донька Володимира:

- Я народилася в 1950 році, коли мій тато одружився вдруге. Після війни його перша дружина-полька поїхала до родини у Польщу. Батько ніколи не розповідав нам з мамою, що під час війни переховував єврейського хлопця. І лише в 1961 році, коли ми одержали лист з далекого сибірського Омська, батько заговорив. «Чи пам'ятаєте ви Майко?» – починався лист. «Якщо пам'ятаєте мене, прошу вас озвіться...» В листі була адреса. Тато продиктував мені відповідь і розповів історію Майко. Так розпочалося наше листування, яким «завідувала» я. В листах Майко оповів нам, що має родину: дружину і двох доньок Аллу і Фріду (в пам'ять своєї матері). Працює на будівництві. Став на ноги і, власне, дякує долі, що все в нього є, а найголовніше рідні й дорогі люди поряд. Зізнаюся, Майер дуже нам допомагав. Тоді у нас була в селах велика біда і ми раділи його посилкам, в кожній з яких, крім допомоги, був пакуночок гарних дорогих цукерок для мене. В 1979 році тато дуже захворів і Майко приїхав до нас. Був три тижні. Коли тато помер, він приїздив на похорон. Майко приїздив до нас і уже після смерті тата, зустрічався з подругою своєї розстріляної сестри – Мінкою Маргеллес-Геллер та її чоловіком Адольфом. Їх та ще восьмеро молодих євреїв врятували українці і поляки. В глибокому лісі, в руїнах старого забутого хутора був підвал. Саме там переховувалися молоді євреї. І туди по черзі люди приносили їжу, воду, теплі речі,

щоб вони вижили. Так само українцями був врятований дядько Майка, що мешкав в іншому селі – Ізя Ротман. З ним дорослий Майер зустрічався вже в Ізраїлі. З паном Ізею милосердні люди врятували ще трьох дівчаток-підлітків. Старожили в Тереховлі досі пам'ятають уродженого шляхтича Василя Мацієвського, якого все містечко знало, як вишуканого денді, гордовитого і неприступного. А між тим він врятував багато єврейських життів і нині в Ізраїлі його визнали Праведником Світу.

Так один життєвий епізод звів мене з дивовижними долями рятівників і врятованих, з людьми чистої совісті, для яких людяність, милосердя і честь є найвищими цінностями існування в нашому такому неспокійному складному світі.

P.S. Висловлюю глибоку вдячність моїм молодим друзям-волонтерам – Катрусі Бучинській і Володі Салуку. Без їх допомоги я би не могла прийняти участь в цьому конкурсі.

